

Ольга ШАПОВАЛОВА,
начальник відділу підготовки викладачів (тренерів) –
радник Національної школи суддів України

ПІДГОТОВКА ТРЕНЕРІВ (ТЬЮТОРІВ) ЯК КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ СПРОМОЖНОСТЕЙ СУДДІВСЬКИХ ШКІЛ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Шановні учасники конференції!

Для мене сьогодні чудовий день, адже є можливість поспілкуватись зі своїми колегами із зарубіжних закладів суддівської освіти, нашими партнерами, та почути, як втілюється в життя методологія навчання для дорослої аудиторії, як залучаються учасники до процесу навчання і як працюють тренери. І тому моя презентація буде, в певному розумінні, логічним продовженням того, про що наші колеги вже говорили, оскільки без фахових тренерів якісно провести процес навчання практично неможливо. Саме тому акцентую увагу на підготовці тренерів як компоненті формування ефективних спроможностей суддівських шкіл на досвіді України.

Ректор Національної школи суддів України Микола Оніщук, відкриваючи наш захід, уже згадував про Концепцію національних стандартів суддівської освіти, яка є базовим програмним документом для освіти суддів. У Концепції, серед інших аспектів, на яких має ґрунтуватися освіта суддів. Це – потреби цільової аудиторії, які задовольняються за рахунок проведення тренінгів, використання інтерактивних методів навчання, що базуються на суддівських навичках.

Дуже важливим компонентом у суддівській освіті є саме підготовка викладачів, які можуть виконувати залежно від ситуації різні ролі – бути тренерами, фасилітаторами, модераторами, тьюторами, коучами.

Хочу зробити акцент саме на очній формі викладання в Національній школі суддів України і на тому, як здійснюється підготовка тренерів.

Мені хотілося б дещо зануритись в історію і згадати той час, коли після виходу у відставку з посади судді Верховного Суду України я прийшла працювати в Національну школу суддів України у відділ підготовки суддів. На той час викладачі-тренери за штатним розкладом були саме у цьому відділі. Вже тоді ми відчували перші проблеми щодо того, як залучати аудиторію до процесу сприйняття інформації, і зрозуміли, що, на жаль, звичайне викладання у формі лекцій є не настільки цікавим і актуальним, настільки корисним, як це мало б бути.

Моя участь у заходах Національної школи суддів України засвідчила, що семінари – більш динамічна форма навчання, коли є можливість обмінятися досвідом,

дискутувати над певними проблемами, що висвітлюються. Важливим для мене став 2015 рік. Тоді завдяки нашій співпраці з Національним суддівським інститутом Канади група представників Національної школи суддів України, – пані Тетяна Фулей і я, та Віктор Городовенко, на цей час суддя Конституційного Суду України, викладач НШСУ, відвідали Канаду і наочно побачили, як у них проводяться тренінги для суддів.

Як мовиться, можна тисячу разів почути, але краще один раз побачити. Ми побачили методику не просто викладання, а й підходів до створення тренінгів, перебуваючи безпосередньо в цьому процесі. Після цього Національна школа суддів України стала розробляти тренінги і впроваджувати їх у життя.

Але тренінги – дуже специфічний вид навчання. Він вимагає високої професійної майстерності від тих, хто бере в них участь. Опанування інтерактивними методиками, якісне проведення тренінгу можна порівняти з виставою з багатьма акторами на професійну тематику. І успішно ця вистава є тільки тоді, коли чітко поставлені цілі, а наприкінці тренінгу можна зробити висновок про те, що цілі реалізовані, судді – учасники тренінгу отримали знання, вміння, навички. Тоді, коли ми почали розробляти перші тренінги, ми відчували потребу і в підготовці саме таких викладачів-тренерів, які володіють інтерактивними методиками.

І знову хочу висловити вдячність Національному суддівському інституту Канади, який проводив в Україні перші методологічні тренінги для суддів-викладачів. Було проведено 13 тренінгів, методологічні тренінги охопили 303 викладачів. Але життя іде вперед, ми розуміли, що наші викладацькі спроможності мають зростати, тим більше, що ми готувалися до спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді.

Очевидно, саме це вплинуло на те, що у 2016 році у структурі Національної школи суддів України був створений відділ підготовки викладачів-тренерів. До основних завдань відділу підготовки викладачів-тренерів належать координація забезпечення діяльності Національної школи суддів України та регіональних відділень з добору та підготовки суддів-викладачів (тренерів) і, звісно, участь у науковій та науково-дослідній роботі школи щодо розробки методології викладацької діяльності, інтерактивних форм та методів навчання.

Плануючи професійну підготовку викладачів, ми у відділі чітко розуміли, що така підготовка повинна мати практичне спрямування. Вона повинна бути максимально гнучкою та враховувати індивідуальні потреби слухачів, про що, власне, перед цим говорив мій грузинський колега – Зураб Азнаурашвілі, заступник директора Вищої школи юстиції Грузії. Дуже цінним було те, що ми до викладацької діяльності, окрім фахових викладачів вищих навчальних закладів, експертів у певних галузях знань, залучали практикуючих суддів і суддів у відставці. І саме ця основна категорія викладачів мала можливість у процесі викладання ділитися власним професійним досвідом і використовувати творчий потенціал, показувати свою здатність до самоосвіти. Зрозуміло, що ми мали в процесі викладання використовувати новітні технології, застосовувати їх в освітньому процесі для того, щоб це було корисним і цікавим для наших учасників.

Такі підходи дали можливість нам визначити основні напрями підготовки викладачів (тренерів). Цих напрямів було декілька.

Передусім, це навчання суддів-тренерів методології, методологічні тренінги з підвищення кваліфікації суддів-викладачів.

Окремим напрямом навчання стала підготовка суддів-коучів (наставників). Це, фактично, ті судді-викладачі, які під час спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді проводили свою викладацьку діяльність без відриву від основної роботи.

Далі, це – спеціалізовані тренінги для тренерів, про які вже згадувала пані Тетяна Фулей, і, звісно, підготовка тьюторів, про яку розкаже пані Валерія Бабко, суддя Деснянського районного суду міста Києва, викладач Національної школи суддів України.

Наші канадські партнери показали нам методологію, розкрили, як потрібно викладати для тренерів, після чого ми проводимо тренінги силами Національної школи суддів України. За 2017–2019 роки Національна школа суддів України підготувала 554 викладачі. Звісно, основне навантаження було покладено на відділ саме у 2017 році. Тоді потрібно було підготувати, навчити методології викладання найбільшу кількість викладачів, задіяних у процесі спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді: 323 викладачі – у 2017 році, 180 викладачів – у 2018 році. Але й на сьогодні, в 2019 році, потреба у навчанні викладачів не відпала. З урахуванням потреб у викладачах у місті Києві та в регіонах ми провели 2 тренінги і навчили 51 тренера питанням методології.

Методологічні тренінги в нас складалися з трьох основних модулів, які враховували засади суддівської освіти; демонстрували, які особливості навчання має доросла аудиторія. Ми вчили суддів-тренерів азам андрагогіки, розповідали під час тренінгів про те, як треба використовувати окремі форми, методи навчання і на практиці під час тренінгів втілювати це в життя.

Дуже важливим компонентом наших методологічних тренінгів був модуль, присвячений тому, що ж треба враховувати викладачу-тренеру під час роботи з дорослою аудиторією, аналізували певні техніки роботи з аудиторією, психологічні аспекти навчання дорослих, про що вже згадувала пані Ганна Савченко, начальник відділу науково-методичного супроводження психологічної підготовки суддів Національної школи суддів України. Тому ми щиро вдячні відділу науково-методичного супроводження психологічної підготовки суддів, у співпраці з яким успішно проводили навчання тренерів методології.

Варто зазначити, що відділ підготовки викладачів-тренерів намагається ефективно використовувати і ресурс суддів, які відряджені до Національної школи суддів України. Завдяки їм ми не лише розробляємо тематичні тренінги, а й покращуємо методику викладання. У 2018–2019 роках до нас було відряджено 25 суддів різних спеціалізацій, і саме завдяки їм нам удалося розробити нові навчальні курси у формі тренінгів; використовувати ресурс цих суддів як тренерів під час викладання, розробляти стандартизовані лекції, готувати суддів-коучів для

спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, ну і, звісно, брати участь у науковій роботі Національної школи суддів України.

Але це не означає, що ми не використовуємо ресурс тих суддів, які є практикуючими суддями. Школа не зупиняється тільки на тій методології, що вже втілена в життя. Враховуючи рекомендації Консультативної ради європейських суддів про те, що задля постійного удосконалення якості підготовки суддів необхідно проводити часті оцінки програм і методів навчання, ми розробили Методологію оцінювання підготовки кадрів для системи правосуддя.

Ця Методологія вже пройшла пілотування у Національній школі суддів України, отримала схвалені відгуки під час семінару ТАІЕХ. Приємно, що саме про такі методологічні підходи, що застосовуються у розробленій Методології, згадував пан Лука Перілі, член Ради директорів Вищої школи магістратури Італії, керівник робочої групи з тренінгових методів для суддів Європейської мережі суддівської освіти. До речі, він безпосередньо час брав участь у семінарі, коли ми обговорювали цю Методологію.

Серед інших критеріїв, що зазначаються в Методології, ми враховуємо критерії, що характеризують викладачів, і проводимо процес оцінювання різних аспектів навчання, у тому числі, викладацької діяльності. Ми прагнемо виявити шляхи підвищення ефективності викладацької діяльності.

Звісно, це навички викладання, вміння ефективно планувати та організовувати процес підготовки, постійний контакт з аудиторією і вміння працювати в команді. Саме формування таких критеріїв є основним для роботи з викладачами в Національній школі суддів України. Зворотний зв'язок, який ми отримуємо під час наших заходів, надихає викладачів на нові звершення і свідчить про те, що ми рухаємося у правильному напрямі.

Ми здійснюємо анкетування суддів-викладачів і обробляємо в подальшому анкети зворотного зв'язку. В анкетах учасники-слухачі відмічають високий рівень професіоналізму викладачів, глибокий аналіз, доступність подачі матеріалу, інформативність, вміння добре організувати роботу в малих групах, комунікувати з аудиторією, подавати матеріал креативно, ненав'язливо, у цікавий спосіб. А головне – нам дуже приємно, коли говорять, що наша робота згуртувала та зблизила з колегами, учасниками тренінгу.

Користуючись нагодою, хочу висловити щиру вдячність нашим суддям-викладачам. Пані Валентина Данішевська, Голова Верховного Суду, зазначила, що пані Галина Юровська, працюючи в Національній школі суддів України, показала свій високий фаховий рівень і стала суддею Конституційного Суду України. Ми пишаємось тим, що наші судді-тренери посіли високі посади і у Верховному Суді, і у Вищому антикорупційному суді. Сподіваємось, що конкурси, які проводитимуться, покажуть високий фаховий рівень наших суддів-викладачів.

Дякуємо вам за увагу і гарного настрою!